

ФІЛОСОФСЬКІ ЗАСАДИ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Робоча програма навчальної дисципліни (Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
Галузь знань	Для всіх галузей знань
Спеціальність	Для всіх спеціальностей
Освітня програма	Для всіх освітніх програм
Статус дисципліни	Нормативна
Форма навчання	очна(денна)/очна(вечірня)/дистанційна/змішана
Рік підготовки, семестр	1 курс, осінній та весняний семестри
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС / 180 год.: 30 год. – лекції, 42 год. – семінарські заняття, 108 год. – СРС
Семестровий контроль/	МКР, реферат, Екзамен
Розклад занять	https://aspirantura.kpi.ua/?p=3443
Мова викладання	Українська
Інформація про керівника курсу /	Викладачі кафедри філософії: https://fsp.kpi.ua/ua/departament/philosophy/
Розміщення курсу	Google Workspace

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Предмет навчальної дисципліни – фундаментальні філософські знання про світоглядні та етичні засади науково-дослідницької та освітньо-викладацької діяльності, що визначають постать науковця, його світоглядні орієнтири та етичну культуру в умовах розбудови інноваційної системи України в контексті міжнародного співробітництва; основних концепцій, що виявляють сутність та особливості виробництва знання в науці, характерні для сучасного етапу її розвитку, сучасних пізнавальних процесів, розкривають розвиток методології як складника сучасної науки, надають базові філософські знання про природу наукової та науково-технічної творчості, розкривають роль науки як ядра національної інноваційної системи та виявляють вплив науки на раціональність у суспільстві та розвиток сучасних суспільних стратегій, що, в свою чергу, передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та/або професійної практики.

Мета навчальної дисципліни є формування у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

- здатність проводити критичний аналіз, оцінку і синтез нових та складних ідей;
- здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу та оцінки сучасних наукових досягнень, генерування нових знань при вирішенні дослідницьких і практичних завдань;
- здатність дотримуватись морально-етичних правил поведінки, етики досліджень, характерних для учасників академічного середовища, а також правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях.

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувачі вищої освіти набудуть таких загальних програмних результатів навчання:

- вміти застосовувати знання основ аналізу та синтезу в різних предметних областях, критичного осмислення й розв'язання науково-дослідних проблем

- розуміти філософські концепції наукового світогляду, роль науки, пояснювати її вплив на суспільні процеси.
- вміти формулювати і перевіряти гіпотези; використовувати для обґрунтування висновків належні докази, зокрема, результати теоретичного аналізу, експериментальних досліджень і математичного та/або комп'ютерного моделювання, наявні літературні дані.
- знати методологію наукових досліджень у предметній області та сучасних методів планування та постановки експериментів;
- дотримуватися правил академічної доброчесності.
- знати та дотримуватися основних засад академічної доброчесності у науковій і освітній (педагогічній) діяльності.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Навчальна дисципліна є основою підготовки докторів філософії, тому передбачає освітньо-наукову підготовку першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівня студентів закладу вищої освіти з філософії, підсумовуючи та узагальнюючи її. Дисципліна має міждисциплінарний характер та інтегрує відповідно до свого предмету спеціальні знання з інших освітніх і наукових галузей. Їй передують загальноосвітні дисципліни з блоку філософських, історичних, психологічних, педагогічних, правових та інших навчальних дисциплін.

Постреквізитами є дисципліни «Організація науково-інноваційної діяльності», «Актуальні проблеми педагогіки вищої школи» та педагогічна практика аспірантів.

3. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Світогляд. Філософія. Наука. Філософське обґрунтування наукового світогляду.

Тема 2. Генезис філософії і науки. Закономірності розвитку світової філософії і науки в контексті інтелектуального розвитку людства.

Тема 3. Історія філософії як школа мислення. Розробка перших наукових програм.

Тема 4. Філософське обґрунтування класичної наукової картини світу. Наукова революція 16-18 століття.

Тема 5. Філософське осмислення розвитку науки, її світоглядної ролі та впливу на сучасні суспільні процеси. Філософія науки як практична філософія.

Тема 6. Норми і принципи наукової етики. Етична культура науковця і дотримання принципів академічної доброчесності в науково інноваційній діяльності.

Тема 7. Теорія пізнання: класика та сучасність. Сучасна філософська гносеологія та епістемологія.

Тема 8. Наукове пізнання та наукове мислення. Інформаційний складник наукового мислення.

Тема 9. Когнітивна філософія як методологія дослідження пізнавальних процесів. Особливості обробки інформації людиною.

Тема 10. Історико-філософський антропологічний дискурс.

Тема 11 Проблема людини в українській філософії. Плюралізм української філософської думки: різноманіття філософських традицій.

Тема 12. Практичні виміри людського буття. Суперечлива єдність чоловічого та жіночого буття в культурі.

Тема 13. Місто як світ людського буття. Місто як соціокультурний феномен. Цивілізаційна роль міста.

Тема 14. Феномен влади. Мораль і політика. Тенета порядку в історії цивілізації.

Тема 15. Філософські аспекти дослідження технологічного розвитку людства.

Навчальні матеріали та ресурси

Базова література, яку треба використовувати для опанування дисципліни, опрацьовується самостійно для підготовки до семінарських занять і в умовах дистанційного навчання. Для виконання модульної контрольної роботи, підготовки доповідей, презентацій, написання реферату пропонується використовувати також додаткову літературу та інтернет-ресурси.

Базова література:

1. Актуальні проблеми філософії XX-XXI століть [Текст] : навчальний посібник / І. В. Карівець, В. Л. Петрушенко, С. М. Повторева, О. В. Онищук, О. В. Паньків, М. П. Скалецький, М. В.

- Сінельнікова, О. І. Стебельська, О. І. Ференц, О. Ю. Чурсінова ; за загальною редакцією І. В. Карівця ; Міністерство освіти і науки України, Національний університет «Львівська політехніка», 2021. 240 с.
2. Гносеологія та епістемологія: Навчальний посібник / В. Петрушенко / Львів: «Новий Світ – 2000», 2020. 209 с. URL: <https://ns2000.com.ua/wp-content/uploads/2019/09/Filosofiiia.-Hnoseolohiia-ta-epistemolohiia.pdf>
 3. Дзьобань О.П. Філософія науки : підручник/ О. П. Дзьобань ; ДНУ «Ін-т інформації, безпеки і права Нац. академії прав. наук України». Київ; Одеса : Фенікс, 2024. 516 с. URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/filosofiya_nauki_2024.pdf (дата звернення 17.06.2026).
 4. Екзистенційні виміри в українській філософії: підручник / Б.В. Новіков, Р.М. Богачев, Т.П. Руденко, Г.М. Костроміна.; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2024. 174 с.
 5. Конспект лекцій. Філософські засади наукової діяльності: конспект лекцій: навч. Посіб. для здобув. ступ. доктора філософії за всіма освітньо-науковими програмами всіх спеціальностей. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021.
 6. Рубанець О. М. Когнітивна сфера суспільства і людини: інформація, ментальність, ідентичність : монографія. Суми: Університетська книга, 2022. 550 с.
 7. Солохіна Л. О. Антропологія : навчальний посібник. Харків, Харківський національний університет внутрішніх справ, 2022. 194 с.

Додаткова література:

1. Антропологічний код української культури і цивілізації (у двох книгах) О.О. Рафальський (керівник авторського колективу), Я. С. Калакура, В. П. Коцур, М. Ф. Юрій (науковий редактор). Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2020. Книга 1. 432 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/antropologichnyi_kod_book1 (дата звернення 17.06.2026).
2. Бабіна С., Конотопенко О., Середюк Н. Філософія буття людини в сучасних умовах: онтологічні виклики цифрової епохи, глобалізації та екологічної кризи (2026). Науково-теоретичний альманах Грані, 29 (1). С. 128-133.
<https://doi.org/10.15421/172665>
<https://grani.org.ua/index.php/journal/article/view/2311>
3. Бостром Н. Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин. Київ : Наш Формат, 2020. 408 с.
4. Дайсон Естер. Життя за доби Інтернету: release 2/1 / Естер Дайсон; [переклад з англійської Петро Таращук]. Київ : Видавничий дім «Альтернативи», 2002. 344 с.
5. Добронравова Ірина. Практична філософія науки: збірка наукових праць / Ірина Добронравова. Суми: Університетська книга, 2017. 352 с.
6. Етичний кодекс ученого України // Україна. Наука і культура. 2009. Вип 35. С. 19-23. Режим доступу: <https://www.znu.edu.ua/etychnyj-kodex-uchenogo-Ukrainy.pdf>
7. Зубков М. Наукові революції як змінювання світогляду. Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2017. № 869. С. 109-114.
8. Іваночко В. Філософія техніки. :
URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/30290/2/FVT_2019_Ivanochko_V-Philosophy_of_engineering_19.pdf
9. Кивлюк О.П. Концепція раціональності в науці: феномен і проблема / О.П. Кивлюк // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: філософських наук. / Гол. ред. В.С. Пазенок. К. : КУТЕП, 2014. Випуск 18. С. 105-116.
10. Коваль О., Сахно А. Статевий символізм в гендерній ідентифікації особистості: комунікативні стратегії репрезентації маскулінності і фемінності. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2023. Випуск 47. С. 74-83. DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2023.47.9>
URL: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/47_2023/9.pdfhttp://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/47_2023/9.pdf
11. Кодекс честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Режим доступу: URL: <https://osvita.kpi.ua/code>
12. Новіков Б.В., Богачев Р.М., Руденко Т.П., Костроміна Г.М. Кордоцентризм як духовна традиція української філософії. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії, 2024. Вип. 54, С. 83-89. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/54_2024/12.pdf
URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/80423>

13. Павлова, Олена. Графосфера в міському просторі раннього модерну (XV–XVIII століття) у вимірі ‘культурної історії’ Гнтоніо Кастільйо Гомеса. *Вісник: Українські культурологічні студії*. 2023. № 1 (12): С. 103-108. <https://ucs.knu.ua/article/view/1043>
14. Павлова О. Культурні практики університету: між дисципліною та дискурсом // *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*: Наук. журнал. № 4. К., 2017. С. 3-8. <https://journals.uran.ua/visnyknakkkim/article/view/138710>
15. Рубанець О.М. Теорія пізнання та способи обробки інформації: комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2018. 66 с.
16. Рубанець О.М. Теорія пізнання: перехід від класики до сучасності. V Академічні Читання пам'яті професора Г. І. Волинки: філософія, наука та освіта : науково-практична конференція– Львів – Торунь : Liha-Pres, 2024. 180 с. С. 64-66. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-381-4-16>.
17. Руденко Т.П. Ментальність як духовно-соціальний феномен: філософська рефлексія української ментальності. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2025. Т.4 № 67. С. 131-146. <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/80367>
18. Руденко Т.П., Костроміна Г.М. Людина в контексті історико-філософського дискурсу. *Науковий журнал «Актуальні проблеми філософії та соціології»*. Національний університет «Одеська юридична академія», 2025. Вип. 55. С. 146-153. DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v055.2025.21> URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/80433>
19. Руденко Т.П. Моральні цінності буття людини в філософії Г. Сковороди та професорів Києво-Могилянської академії XVII-XVIII століття. *Освітній дискурс: збірник наукових праць*. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. ТОВ «Науково-інформаційне агентство Наука-технології-інформація», 2025. Вип. 54. (5-6). С. 48-58. DOI 10.33930/ed.2019.5007.54(5-6)-5 <https://enpuir.udu.edu.ua/handle/123456789/50643> <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/80365>
20. Руденко Т.П. Духовні виміри буття людини в історії філософії: від філософських ідей Стародавнього Сходу та античності до сучасної метаантропології. *Науковий журнал «Актуальні проблеми філософії та соціології»*. Національний університет «Одеська юридична академія», 2026. Вип. 58. Т.1. С. 176-182. DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v058.1.2026.29> URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/80815>
21. Філософія науки : підручник / І.С. Добронравова, Л.І. Сидоренко, В. Л. Чуйко, Т. М. Білоус, О. В. Комар, С. П. Петрущенко, А. І. Пипич ; за редакцією І. С. Добронравової. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2018. 255 с.
22. Svitlana Babina, Alla Kravchenko, Olena Krasilnikova, Nataliia Krokhamal, Olha Horpynych METAMORPHOSES OF PERSONALITY IN THE INFORMATION SOCIETY: EDUCATION, CULTURE, IDENTITY (2024). *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*. 14/01-XXXIX. P. 73-78. URL: https://www.magnanimitas.cz/ADALTA/140139/papers/A_14.pdf <https://ela.kpi.ua/items/a8d7dc7d-c8f2-43b1-b42a-9e46b56fad51>

Навчальний контент

4. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

Лекція 1. Світогляд. Філософія. Наука. Філософське обґрунтування наукового світогляду

1. Поняття світогляду, різні способи визначення та критерії типізації. Основна проблема світогляду
2. Історичні типи світогляду: міфологічний, релігійний філософський.
3. Філософія як теоретична основа світогляду. Предмет філософії. Соціальні функції філософії.
4. Філософія і наука як теоретичні форми духовної діяльності.
5. Наука як цілісний феномен.
6. Філософські засади формування наукового світогляду у генезисі наук.

Теми для самостійної роботи:

1. Місце філософії серед інших систем людського знання про світ.
2. Роль філософії в самопізнанні людини.
3. Філософія як спосіб життя.

Лекція 2. Генезис філософії і науки. Закономірності розвитку світової філософії і науки в контексті інтелектуального розвитку людства

1. Передумови виникнення теоретичного знання. Зародження західної філософії і науки, руйнування міфологічного світогляду. Феномен «грецького дива»: характеристика античного полісу як системи, що породжує західний тип культури. Ж.П. Вернан: обґрунтування ролі полісної організації у формуванні європейського типу раціонального мислення. Ремісницька господарська домінанта як основна рушійна сила розвитку цивілізації західного типу.
2. Філософський поступ в контексті розвитку науки.
3. Інтелектуальна історія. Міждисциплінарний характер інтелектуальної історії. Інтелектуальна історія як спосіб герменевтичного оволодіння минулим. Методи інтелектуальної історії. Розвиток філософського мислення в контексті суміжних інтелектуальних традицій. Теоретичне осмислення історії ідей через самосвідомість інтелектуальних спільнот.
4. Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в XIX ст., розбіжності у його розумінні, полеміка навколо його визначення.
5. Диференціація і класифікація наук в розвитку пізнання: причини різноманіття наук та історичні етапи виникнення окремих галузей наук.
6. Соціологічна рефлексія щодо закономірностей розвитку світової філософії в контексті інтелектуального розвитку людства (Ренделл Коллінз «Соціологія філософій: глобальна теорія інтелектуальної зміни»).

Теми для самостійної роботи:

1. Особливості формування філософської традиції Стародавнього Сходу. Причини «східного способу».
2. Природничо-наукові відкриття та їх вплив на становлення класичної німецької філософії. Потреба інтеграції наукового знання. Принцип історизму.
3. Наука як знаннєвий і технологічний ресурс розвитку суспільства.

Лекція 3. Історія філософії як школа мислення. Розробка перших наукових програм.

1. Філософія як традиція послідовного та неперервного. Дискурсивний характер історико-філософського дослідження. Проблеми історичної інтерпретації філософських ідей.
2. Космоцентризм давньогрецької філософії. Становлення перших наукових програм у давньогрецькій філософії.
3. Піфагореїзм та витоки давньогрецької математики.
4. Елейська школа і перша постановка проблеми нескінченного. Апорії Зенона.
5. Антропологічний поворот в філософії. Грецьке просвітництво. Софісти.
6. Сократове незнання та критика софістичного знання.
7. Платон як засновник раціоналістичної наукової програми. Вчення про ідеї. Теорія пізнання. Платон і Академія.
8. Атомістична концепція буття та пізнання.
9. Філософія Аристотеля в культурно-історичному контексті епохи. Наукова програма Аристотеля. Аристотель та його школа.

Теми для самостійної роботи:

1. Методологічне розмаїття історико-філософських досліджень.
2. Біографія філософа як співжанр античної літератури.
3. Характерні риси античної філософії та її місце в історії західної філософії.

Лекція 4. Філософське обґрунтування класичної наукової картини світу. Наукова революція 16-18 століття.

1. Проблема методу наукового пізнання в філософії та науці Нового часу.
2. Вплив вчених та митців Відродження на формування класичної наукової картини світу: поняття нескінченності та геліоцентрична система.

3. Практична орієнтація нової науки. Ф. Бекон – засновник емпіризму. Індуктивний метод. Виявлення джерел хибних висновків в науковому пізнанні. План створення історії науки і техніки.
4. Раціоналістична філософія Декарта. Вчення про вроджені ідеї. Очевидність як критерій істини. Метод - інструмент побудови "нового світу"
5. Критика Г. Лейбніцем принципу суб'єктивної достовірності. Вчення про метод, або "загальна наука".
6. Особливості механістичної методології в гуманітарних та природничих науках.

Теми для самостійної роботи:

1. Ідея нескінченного Всесвіту Джордано Бруно.
2. Внесок Галілео Галілея в класичну механіку.
3. «Знання – сила». Наука - інструмент панування людини над природою.

Лекція 5. Філософське осмислення розвитку науки, її світоглядної ролі та впливу на сучасні суспільні процеси. Філософія науки як практична філософія.

1. Рушійні сили розвитку науки.
2. Внутрішні та зовнішні чинники наукового прогресу.
3. Спадкоємність і зміни, еволюція і революція, традиції та новації в розвитку науки. Дискурсивний характер філософського та наукового дослідження. Визначення дискурсу.
4. Наукові революції в історії пізнання.
5. Герменевтика як метод тлумачення в історичних науках. Текст та його інтерпретація як місце перетину минулого та теперішнього.
6. Філософія науки як практична філософія
7. Моделі динаміки науки в постпозитивізмі.
8. Роль наукового світогляду в розв'язанні значущих соціально-економічних, культурно-історичних, етичних, екологічних, інноваційних та інших проблем сучасності.

Теми для самостійної роботи:

1. Світоглядні та філософські засади прогнозування як загальних тенденцій науково-технічного розвитку, так і в фаховій області.
2. Розширення меж і переосмислення наявного теоретичного знання, наукових досягнень і професійних практик у XX-XI століттях.

Лекція 6. Норми і принципи наукової етики. Етична культура науковця і дотримання принципів академічної доброчесності в науково інноваційній діяльності

1. Практична філософія про мораль як соціальний феномен.
2. Генеза, структура та функції моралі.
3. Історія взаємостосунків науки та етики.
4. Статус і ранг вченого. Основні права і обов'язки наукових працівників. законодавства у галузі відповідальності за професійні рішення в правовому, соціальному та екологічному контексті.
5. Морально-етичні проблеми в сучасному науковому дослідженні та інноваційній діяльності.
6. Культура наукової творчості в контексті інноваційної економіки: перехід від Homo economicus та Homo ecologicus до Homo ethicus.

Теми для самостійної роботи:

1. Етичні норми і критерії обрання методів та інструментальних засобів, застосовування інноваційних підходів для розв'язання сучасних складних задач в наукових дослідженнях.
2. Кодекси наукової етики: основні принципи і положення, імператив дотримання етичних норм у наукових дослідженнях.

Лекція 7. Теорія пізнання: класика і сучасність

1. Основні теорії, ідеї та напрями класичної гносеології.
2. Особливості розгляду пізнавального відношення у класичній та некласичній філософії.
3. Сучасна філософська гносеологія та епістемологія.
4. Особливості пізнавальних процесів. Становлення структури пізнавального відношення.
5. Основні принципи та напрями пізнання. Види пізнання. Рівні пізнання.

6. Роль метафізики та онтології в дослідженні пізнавальних процесів.
7. Комунікативний поворот у теорії пізнання.
8. Лінгвістичний поворот у теорії пізнання.
9. Інформаційний поворот у теорії пізнання. Пізнання та обробка інформації. Класифікація видів інформації. Рівні обробки інформації в інформаційному суспільстві.

Теми для самостійної роботи:

1. Класична, некласична та постнекласична раціональність про роль засобів пізнання.
2. Мовленєво-комунікативна інтерсуб'єктивність К. Апеля.

Лекція 8. Наукове пізнання та наукове мислення. Інформаційний складник наукового мислення.

1. Особливості наукового пізнання та його рівні. Взаємодія емпіричного і теоретичного.
2. Основні форми наукового знання: теорія, гіпотеза, проблема, ідея, концепція, факт.
3. Репрезентативізм.
4. Знання і мислення. Основні філософські підходи до мислення.
5. Вчення про натуралізований розум. Обчислювальний, інформаційний, мережевий, гетерофеноменологічний і динамічний підходи до мислення.
6. Наукове мислення. Види мислення та особливості їх застосування в сучасній науці.
7. Технічне мислення та розвиток наукової й науково-технічної творчості.
8. Види інформації в науковому дослідженні та способи її обробки.

Теми для самостійної роботи:

1. Основні форми теоретичного мислення.
2. Конвергентне та дивергентне мислення.
3. Наукове мислення і наукова творчість.
4. Сучасні форми виробництва знання в науці.
5. Місце та роль наукової інформації у розвитку сучасної науки.

Лекція 9. Когнітивна філософія як методологія дослідження пізнавальних процесів. Особливості обробки інформації людиною.

1. Основні положення когнітивної філософії про людський вимір пізнавальних процесів.
2. Поняття когнітивної інформації та основні підходи до вивчення її специфікації та обробки.
3. Когнітивна інформація та область ідентифікації системи.
4. Когнітивні особливості наукової та науково-технічної творчості.
5. Розвиток когнітивних пізнавальних здатностей.
6. Особливості когнітивної активності науковців у сфері знання.
7. Роль ментальних і соціальних репрезентацій.
8. Когнітивні схеми, ментальні стереотипи.

Теми для самостійної роботи:

1. Когнітивна еволюція.
2. Когнітивні та метакогнітивні механізми контролю інтелектуальної діяльності.

Лекція 10. Історико-філософський антропологічний дискурс.

1. Предмет філософської антропології. Проблема визначення сутності людини в історії філософської думки.
2. Проблема людини у давній Індії та Китаї.
3. Антропологічний поворот у філософії давньої Греції.
4. Божественна природа людини у філософії Середньовіччя. Антропоцентризм та світський гуманізм доби Відродження.
5. Людина доби Нового часу та Просвітництва.
6. Вчення про людину у німецькій класичній філософії.
7. Психоаналітична антропологія: З. Фройд, К. Юнг, Е. Фромм.
8. Екзистенційні антропологічні вчення: М. Гайдеггер, А. Камю, К. Ясперс, Ж.П. Сартр.
9. Філософська антропологія як метаантропологія ХХІ століття. Проблема духовності людини у сучасному суспільстві.

Теми для самостійної роботи:

1. Відмінність західних та східних філософських вчень про людину.
2. Персоналізм, релігійна філософія XX століття.

Лекція 11. Проблема людини в українській філософії. Плюралізм української філософської думки: різноманіття філософських традицій.

1. Плюралізм української філософської думки: різноманіття філософських традицій.
2. Антропологічний код української культури.
3. Екзистенційні виміри української філософії: до проблеми існування української філософії.
4. Софійний і «книжний» характер філософії періоду формування.
5. Антропологізм професійного філософствування (Києво-Могилянська академія, Імператорський університет Святого Володимира, академічна філософія).
6. Філософська система Г. Сковороди.
7. «Філософія серця» П. Юркевича.
8. Екзистенційні виміри творчості П. Куліша, М. Гоголя, Т. Шевченка.
9. Філософська ситуація в часи викликів новітньої історії: втрати і досягнення.

Теми для самостійної роботи:

1. Філософсько-наукова система П. Юркевича.
2. Український історико-філософський процес у дослідженнях Д. Чижевського.

Лекція 12. Практичні виміри людського буття. Суперечлива єдність чоловічого та жіночого буття в культурі.

1. Метафізика статі. Діалектика любові та свободи.
2. Культурно-символічні форми чоловічого та жіночого буття. Фемінність, маскуліність, андрогінність.
3. Сучасний філософський дискурс щодо сексуальності. Влада – знання як влада над сексуальністю (М. Фуко). Ідея про кінець сексуальності (Ж. Бодріяр).
4. Трансформації форм суспільного контролю над сексуальністю. Сексуальна революція та її соціокультурні наслідки.
5. Гендерні дослідження. Гендерна асиметрія культури. Гендерна система суспільства.
6. Інституційна обумовленість гендерних відносин. Історичні трансформації гендерних систем суспільства.
7. Гендерна революція та форми гендерної емансипації.

Теми для самостійної роботи:

1. Ознаки матриархату як системи жіночого домінування в сім'ї, суспільстві.
2. Ознаки патріархату як системи чоловічого домінування в суспільстві. Форми патріархату.

Лекція 13. Місто як світ людського буття. Місто як соціокультурний феномен. Цивілізаційна роль міста

1. Феномен міста. Образ міста в контексті історії, філософії, культури.
2. Поняття «простір культури». Символічний зміст просторів культури. Ритуал у сучасному суспільстві. Дж. Уорнер.: методологія дослідження символічного життя та символічних організацій.
3. Цивілізаційна роль міста. Місто як системо утворюючий принцип західної цивілізації.
4. Роль міста у формуванні західноєвропейської культури на основі ремісничької домінанти.
5. Античне місто. Агора: способи формування колективного тіла.
6. Розвиток міст у середньовічній Європі. Храм і ринок.
7. Розвиток ринкових відносин. Раціоналізація та уніфікація буття людини.
8. Буття городянина: між своїм та чужим. Простори репресії.
9. Прогнози щодо майбутнього культури мегаполісів.

Теми для самостійної роботи:

1. Методологія дослідження міста у філософській антропології.
2. Соціологія міста.

3. Урбаністика як наука, що включає міждисциплінарні дослідження міста.

Лекція 14. Феномен влади. Мораль і політика. Тенета порядку в історії цивілізації

1. Традиція інтелектуального осмислення проблеми співвідношення влади, моралі і політики.
2. Еволюція форм влади та їх моральне виправдання.
3. М. Фуко: тенета порядку в історії західної цивілізації. Основні характеристики владного суспільства, дисциплінарного суспільства, суспільства контролю.
4. Технології влади в дисциплінарному суспільстві. Принцип паноптицизму. Паноптикон Й. Бентама.
5. Механізми або техніки дисциплінарності: структурування простору, кодування діяльностей, організація генезисів, складання сил.
6. Стратегії влади. Влада – знання як влада експертів та спеціалістів. Біо-влада та біополітика.
7. Дисциплінарність як спосіб упокорення.

Теми для самостійної роботи:

1. Нова парадигма влади (Е. Тофлер)
2. Влада як системоутворюючий чинник політичної системи суспільства.

Лекція 15. Філософські аспекти дослідження технологічного розвитку людства

1. Понятійний простір філософського осмислення технології: «техне» «техніка» «технологія». Поставання понять «техне» і «технологія» в історичному поступі мислення, пізнанні і культурі.
2. Методологічний арсенал соціальної філософії в осмисленні стратегій узгодження людського та технологічного розвитку.
3. Осмислення ролі технологій в розвитку суспільства в теоріях постіндустріального, посткапіталістичного, технотронного, інформаційного суспільства.
4. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства. Ідея суспільного прогресу. Проблема визначення критеріїв суспільного прогресу.
5. Технологія як специфічний спосіб взаємодії носіїв розуму з оточуючим середовищем. Роль технологічних новацій в бутті людини. Технологія як універсальний, соціальний, а не лише виробничий принцип суспільної практики.
6. Технологія в соціально-історичній настигності. Глобальний характер технологічної революції.
7. Технотронне суспільство. Просторово-часова комунікаційна революція – новий шлях до рівності. Дієвість сучасної техносфери.
8. Розвиток інтелектуальних технологій. Подвійний характер впливу кіберпростору на життя людини.

Теми для самостійної роботи:

1. Роль технології в усвідомленні та осмисленні соціальних процесів.
2. Людина і комп'ютерний світ. Проблема штучного інтелекту.

Семінарські заняття

Семінарське заняття 1. Світогляд. Філософія. Наука. Філософське обґрунтування наукового світогляду

1. Світогляд як спосіб духовно-практичного освоєння світу.. Основна проблема світогляду. Історичні форми світогляду. Відмінність філософії від міфології та релігії (обговорення на основі конспекту лекції, підручників).
 - доповідь по роботі (Арцишевський Р. А. *Історичні типи світогляду*).
 - доповідь по роботі Шинкарука В.І. (*Світогляд і філософія*).
2. Філософія і наука як теоретичні форми духовної діяльності людини. Соціальні функції філософії та науки (обговорення на основі конспекту лекції, підручників).
 - доповідь по роботам Кримського С.Б. (*Кримський С.Б. Філософія - авантюра духу чи літургія смислу? Кримський С.Б. Запити філософських смислів*).
3. Особливості філософського знання. Предмет філософії. Основне питання філософії. Матеріалізм і ідеалізм як основні течії в філософії (Обговорення на основі конспекту лекції, Рижак Л. Підручник, Хрестоматія).

-доповідь по роботі Ф.Енгельса (*Людвіг Фейєрбах і кінець класичної німецької... гл. 2.*).

4. Науковий світогляд: особливості та підходи до визначення (*Бевз Т. Науковий світогляд – методологічна основа творчості Володимира Вернадського*).

Семінарське заняття 2. Генезис філософії і науки. Закономірності розвитку світової філософії і науки в контексті інтелектуального розвитку людства

1. Особливості формування філософської традиції Стародавнього Сходу. Східна парадигма. Лукач Й. про причини «східного спокою» (*Alushkin, S. V. Material basis of ethical attitude towards desire in ancient eastern religious and philosophical systems; Лукач Й. Шляхи богів*).
2. Феномен «грецького дива». Обґрунтування ролі полісної організації у формуванні європейського типу раціонального мислення (*Вернан Ж.П.. Походження давньогрецької думки*).
3. Й. Лукач про специфіку полісної власності на землю (*Лукач Й. Шляхи богів*).. Ремісницька господарська домінанта як основна рушійна сила розвитку цивілізації західного типу (
4. Філософський поступ в контексті розвитку науки (*Жаклін Рюс Поступ сучасних ідей. Панорама новітньої науки*).
5. Соціологічна рефлексія щодо закономірностей розвитку світової філософії в контексті інтелектуального розвитку людства (*Ренделл Коллінз «Соціологія філософії: глобальна теорія інтелектуальної зміни»*).

Семінарське заняття 3. Історія філософії як школа мислення

1. Філософія в системі наук. Становлення наукових програм в давньогрецькій філософії. Піфагореїзм та витоки давньогрецької математики.
2. Грецьке просвітництво. Софісти (*Адо П. Що таке антична філософія?*).
3. Постать Сократа. Сократове незнання та критика софістичного знання (*Адо П. Що таке антична філософія? С. 32-45; Платон «Апологія Сократа»*).
4. Платон як засновник раціоналістичної наукової програми. Вчення про ідеї Теорія пізнання (*Платон «Федр», «Тімей», «Держава», Рассел Б. Історія західної філософії*)
5. Платон і Академія (*Адо П. Що таке антична філософія? С.70-81*).
6. Аристотель та його школа. Межі філософського дискурсу. (*Адо П. Що таке антична філософія? С.98-117*), (*Аристотель і аристотелізм: 2400 років по тому*).
7. Ф. Бекон – засновник емпіризму. Практична орієнтація нової науки. Індуктивний метод. Виявлення джерел хибних висновків в науковому пізнанні (*Френсис Бекон «Новий органон»*). План створення історії науки і техніки (*Френсис Бекон «Нова Атлантида»*), (*Гусев В.І. Західна філософія Нового часу XVII–XVIII ст.*)
8. Раціоналістична філософія Декарта. Очевидність як критерій істини. "Cogito ergo sum". Теорія природжених ідей. Людина – мисляча субстанція (*Рене Декарт «Міркування про метод», «Метафізичні роздуми»*), (*Гусев В.І. Західна філософія Нового часу XVII–XVIII ст.*)

Семінарське заняття 4. Філософське осмислення розвитку науки, її світоглядної ролі та впливу на сучасні суспільні процеси. Філософія науки як практична філософія. Світоглядні принципи науково-інноваційної діяльності та розв'язання значущих наукових та технологічних проблем з урахуванням економічних, політичних, соціокультурних, екологічних та правових аспектів

1. Основна проблема науки і різноманітність форм її існування (як системи знання, виду діяльності, соціальної системи інститутів, форми культури тощо). Критерії науковості: псевдонаука і антинаука, протонаука і наука. Проблема єдності наук.
2. Революції в науці (*Кун Т. Структура наукових революцій; Зубков М. Наукові революції як змінювання світогляду..*
3. Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в XIX ст., розбіжності у його розумінні, полеміка навколо його визначення.
4. Диференціація і класифікація наук в розвитку пізнання: причини різноманіття наук та історичні етапи виникнення окремих галузей наук.
5. Філософія науки як практична філософія (*Добронравова Ірина. Практична філософія науки*)
6. Наука як продуктивна сила суспільства і соціокультурний феномен. Державне управління, як галузь наукового пізнання.

- Єдність наступності і спадковості у розвитку теоретичного мислення. Дискурсивний характер філософського та наукового дослідження (Прокопов Д. *Історія філософії і проблеми визначення історико-філософського дискурсу*,
- Проблеми інтерпретації філософських ідей. Герменевтика як метод тлумачення в історичних науках (Рікер П. *Конфлікт інтерпретацій*). Поняття «текст». Текст та його інтерпретація як місце перетину минулого та теперішнього (Гадамер Г.-Г. *Істина і метод*).
- Філософське осмислення закономірностей розвитку науки та її ролі у суспільстві. Дисциплінарна і галузева організація науки, спеціалізація науковців і професіоналізація наукової діяльності.
- Наукове світорозуміння і Маніфест Віденського гуртка.
- Проблеми застосування наукового знання в різних предметних областях та інженерній діяльності, критичного осмислення способів розв'язання науково-дослідних та інноваційних проблем.

Семінарське заняття 5. Норми і принципи наукової етики та законодавства у галузі відповідальності за професійні рішення. Етична культура науковця і дотримання принципів академічної доброчесності в науково-інноваційній діяльності

- Причини виникнення морально-етичних проблем в науці: історія і сучасність. Зміст понять «наукова етика» і «професійна етика» (Кисельов М.М. *Етика та наука: сфери перетину*).
- Норми і принципи наукової етики (Сидоренко Л.І. *Етика науки*).
- Етична культура науковця.
- Норми комунікації у науковому співтоваристві. Дискурс як комунікація (Доброгравовва І. *Практична філософія постнекласичної науки*)
- Академічна культура і доброчесність. Проект сприяння академічній доброчесності в Україні (Хоружий Г.Ф. *Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти*).
- Законодавство у галузі відповідальності за професійні рішення в правовому, соціальному та екологічному контексті.

Семінарське заняття 6. МКР.

Семінарське заняття 7: Проблема пізнання як філософська проблема.

- Філософські концепції та принципи класичної та сучасної теорії пізнання (Рубанець О.М. *Теорія пізнання: перехід від класики до сучасності*).
- Звідки беруться поняття (ідеї)? (Сенсуалізм – раціоналізм – критика Дж.Локом теорії вроджених ідей Р.Декарта. Локк Дж. *Про ідеї взагалі та їх походження*)
- Аналіз побудови знання, вписаний у пошуки і традиції світової філософії (Петрушенко В.Л. *«Людини і знання: епістемологічна складова...»*)
- Поняття пізнання та його види, рівні і форми (Петрушенко В.Л. *Навч. посібник, Тема 15,1 15,2*). (Расел Б. *Види пізнання*)
- Гегель Г.Ф. *«Хто мислить абстрактно?»* - обговорення статті.
- Діалектика чуттєвого і раціонального в пізнанні (Рубанець О. М. *Філософські проблеми наукового пізнання. Тема 6*)

Семінарське заняття 8. Структура пізнавального відношення. Істина як цінність і норма пізнавальної діяльності.

- Пізнавальне відношення між суб'єктом і об'єктом. Співвідношення системи (природної, соціальної, технічної), що досліджується, та об'єкта (Кирильчук В.Т., *Проблема пізнавального відношення між суб'єктом і об'єктом*).
- Істина та якісні характеристики знання. Істина і правда. (Петрушенко *Посібник. Тема 15 (15.3)*).
- Об'єктивні і суб'єктивні характеристики істини. Абсолютні і відносні характеристики істини. Полеміка щодо критеріїв істини (Копнін П. *Істина та її критерій. Об'єктивна істина. Істина як процес. Конкретність істини*)
- Філософські теорії істини та можливості їх застосування у сучасній науці (Рубанець О. М. *Філософські проблеми наукового пізнання : навчальний посібник. Тема 7, пункт 4;)*
- Кореспондентська теорія істини: Бертран Рассел. (Расел Б *Факти, віра, істина і пізнання.*)

Семінарське заняття 9. Міждисциплінарний характер дослідження мислення.

1. Основні філософські підходи до мислення. Мислення як форма діяльності (*Навчальний посібник. Діалектична логіка. Тема 4*).
2. Соціально-філософський аналіз діяльності мислення у вимірах смислу та інтерпретації (*Іванова Н. В. Мислення як діяльність у вимірах смислу та інтерпретації*).
3. Дослідження мислення в психології (*Варій М.Й. Теорії мислення*) Розвиток мислення в онтогенезі. Піаже - Виготський (*Столяренко О.Б. Розвиток мислення в онтогенезі (теорія Жана Піаже)*).
4. Когнітивна психологія. Психологія когнітивних процесів. Когнітивна активність людини. (*Дерев'янюк С. П. Когнітивна психологія*) ; (*Когнітивна теорія в психології. Лекція*); (*Максименко С., Деркач Л., Кіричевська Е., Касинець М. Психологія когнітивних процесів*).
5. Репрезентативізм. Роль ментальних і соціальних репрезентацій (*конспект лекцій Лекція 9, с.125-129*) (*Рубанець О. М. Методологічні аспекти репрезентації*).
6. Поняття мислення як метакогнітивного процесу у психологічній науці (*Довгалюк Т.А., Волошина В.О.*).

Семінарське заняття 10. Наукове пізнання та наукове мислення.

1. Наукове мислення та наукове знання. (*Рубанець О.М. Філософські проблеми наукового пізнання Тема 4.*) (*Кримський С.Б.*).
2. Взаємодія емпіричного і теоретичного в науковому пізнанні *Рубанець, О. М. Філософські проблеми наукового пізнання. Тема 3, пункт 1-2*).
3. Основні форми теоретичного знання: теорія, гіпотеза, проблема, ідея, концепція, факт (*Рубанець, О. М. Філософські проблеми наукового пізнанняТема 5, пункт 3*).
4. Технологічний тип знань. Ідея в життєвому циклі інновацій (*Муратова І.А Технологія: ... Соціальна доцільність ідеї у інноваційному циклі технології. С.200-232*).
5. Що таке аксіоми, яке їх походження (*Віндельбанд В. Критичний або генетичний метод?*).
6. Творчість в науці. (*Рубанець, О. М. Філософські проблеми наукового пізнання. Тема 9, пункт 1-2*).

Семінарське заняття 11. Когнітивістика - «cognitive sciences». Вплив когнітивних ідей на сучасний розвиток науки.

1. Пізнання та реальність (*Нейссер У. Пізнання та реальність. Зміст і принципи когнітивної психології Передмова, Гл.1,2*).
2. Що таке когнітивні науки «cognitive sciences»? (*Давсон.Dawson, [Michael R. W.](#) Когнітивні науки - одна чи багато?*).
3. Особливості впливу когнітивних ідей на сучасний розвиток науки (*Рубанець О. М. 2018*).
4. Штучний інтелект як сфера когнітивних досліджень (*Мороз О.Я., Когнітивний підхід до штучного інтелекту як унікальний засіб кардинального підвищення творчого потенціалу людини*).
5. Когнітивна активність особистості (*Рубанець О.М.,2016*).
6. Застосування когнітивної науки в експериментальному дослідженні свідомості (*Владенова І.В., Єрмоловський М.А. Когнітивна наука та проблема вивчення свідомості: ...*).
7. Вплив культури на когнітивні процеси індивіда. Когнітивна схема (*Сидоренко В. О. Когнітивна схема як механізм трансляції культурного досвіду*).

Семінарське заняття 12. Особливості вилучення та обробки інформації людиною

1. Поняття “інформація” з точки зору природничо-наукового й гуманітарного знання. Філософський аналіз поняття “інформація” в контексті його значення для людини й суспільства (*Дзьобань О.П. Інформація в контексті антропосоціогенезу: філософський сенс*).
2. Вилучення (видобування) інформації – Information extraction. Цільовий, праксеологічний та аксіологічний підходи до вилучення інформації. Роль суб'єктного складника у вилученні та обробці інформації (*Конспект лекцій. Лекція 9*).
3. Чуттєве пізнання і обробка інформації. Первинна і вторинна інформація. Дискретна та іконічна інформація. Сприйняття та обробка інформації. Когнітивне сприйняття. (*Конспект лекцій.Тема 5. С.*).
4. Візуальна інформація як «мистецтво візуалізації смислів» (*Роем Д. Додаток А. Наукові основи візуального мислення. Як ми бачимо. С.272_279*).
5. Візуалізація як спосіб розуміння та представлення даних

- Литвин В.В. Візуалізація як спосіб розуміння даних.
- Баранецька А. Д. Візуалізація інформації як складник наповнення медіаконтент
- Ліченко Анна. Інтерактивна візуалізація як спосіб представлення великих обсягів даних у media (на прикладі видання «the guardian»).

Семінарське заняття 13. Проблема людини в історії філософської думки: від уявлень давнього Сходу та Античності до німецької класичної філософії

1. Філософські вчення Сходу і Заходу про людину як вираження східного і західного способів буття й одночасно як творення цих способів буття. Домінування морально-етичної тематики у східній філософській парадигмі (Хамітов В. *Лекція 1*; Семенов).
2. Антропологічний поворот у філософії давньої Греції. Софісти. Сократ. Платон. Аристотель (Татаркевич В.).
3. Нове розуміння людини в Західноєвропейській філософії епохи Відродження та Реформації. Гуманістичні ідеї.
 - Гуманістичні ідеї у творчості Данте Аліг'єрі (*Божественна комедія*)
 - Огрунтування цінності індивідуалізму (доповідь за вибраним із Вступу до роботи Баткіна *«Італійське відродження у пошуках індивідуальності»*)
4. Просвітницька трактовка людини: "громадянин світу" - носій "чистого розуму": Дж. Локк, Вольтер, Ж.Ж.Руссо, Ш.Л. де Монтеск'є. (*Педагогічна думка епохи Просвітництва в західній Європі*).
5. Антропологічна програма І. Канта: розуміння людини як істоти, що належить до двох світів – природної необхідності і моральної свободи. (*Козловський Віктор Моделі реконструкції кантівської антропології*).
6. Антропологічний матеріалізм Л.Фейєрбаха. (Третьякова Т. М., *Головні аспекти сутності гуманізму Л. Фейєрбаха*).

Семінарське заняття 14. Образ людини в некласичній філософії.

1. Крах цінностей: Ф. Ніцше – клініцист європейського нігілізму (за роботою Рюс Жаклін *«Поступ сучасних ідей. Філософський вступ»*).
2. Аполлогія надлюдини у філософії Ф. Ніцше. Воля до влади» як основа морального вибору. Позаморальна мораль надлюдини (за роботою *«Так казав Заратустра»*, *«По той бік добра та зла»*, *«Антихристиянин»*).
3. Ф. Ніцше про співвідношення «аполонійського» та «діонісійського» в культурі та в людині (за роботою *«Народження трагедії. Невчасні міркування»*).
4. Зігмунд Фройд і теорія підсвідомого (за твором Жаклін Рюс *«Поступ сучасних ідей»*).
5. Розуміння людини у класичному психоаналізі З. Фрейда (за роботою *«Я і Воно»*: структура психіки за Фройдом («Воно» - id, «Я» - Ego, «Над-Я» - Super ego).
6. Ідея конфлікту індивіда та культури (З. Фройд *«Майбутнє однієї ілюзії»*).
7. Екзистенціалізм. Проблема сенсу життя у філософії Ж.-П. Сартра (за роботою *«Екзистенціалізм це гуманізм»* *«Буття і ніщо»*).
8. Проблема свободи та морального вибору у філософії екзистенціалізму (Ж.-П. Сартр *«Екзистенціалізм це гуманізм»*).
9. «Філософія абсурду» та «філософія бунту» А. Камю (за роботою *«Міф про Сізіфа. Есе про абсурд»*, *«Бунтівна людина»*).
10. Як питання свободи розділило Камю і Сартра (Дрезер, Сем. *Як питання свободи розділило Камю і Сартра*).
11. Макс Шелер *«Положення людини у Всесвіті»*.
12. Теоретична рефлексія з проблем багатовимірності майбутнього та людської свободи. Постнекласичні практики свободи (Бевзенко Л. *Постнекласичні практики свободи. Соціокультурні контури*).

Семінарське заняття 15. Проблема людини в континентальній філософії XXI століття.

1. Антропоцен: людина як геологічний фактор планетарного масштабу. Біо-гео-етика відповідальності перед не-людськими (non-human) видами та людьми майбутнього (Еліс, Е С. *Антропоцен: дуже короткий вступ*, Ellis E.C. (2018). *Anthropocene: A Very Short Introduction*), (*Методичні рекомендації*..).
2. Спекулятивний реалізм: антиантропоцентризм і увага філософії до математичних і природничих наук. Проголошення «кінця людської винятковості», акцент на «реальність саму по собі»

(Корчевний В. О. *Спекулятивний реалізм у контексті сучасної філософської думки*) (Методичні рекомендації..).

3. «Інгуманізм»: критичний та універсальний (Пітер Вулфендейл, Wolfendale P. *Prometheanism and Rationalism*); (Реза Негарестані, Negarestani R. (2014) *The Labor of the Inhuman, Part I,II*). (Методичні рекомендації..).
4. Раціоналізми та прометеанізм - Рей Брасье Сучасні альтернативи антропоцентристським гуманізмом (Brassier R. (2014) *Prometheanism and Its Critics*). (Брасье Р. *Спекулятивний реалізм як анти-антропоцентризм* .) (Методичні рекомендації..).
5. Філософія ризиків: від вимирання до суперінтелекту. Поняття катастрофічного та екзистенційного ризиків та їх потенційні сценарії.
 - Штучний Інтелект як екзистенційний ризик. Поняття Суперінтелекту (Кизименко І.О., Гусєва Н. Ю.), (Global Catastrophic Risks (2008) ed. by Bostrom N., Ćirković M.M.), (Методичні рекомендації).
 - Нанотехнології, біотероризм, соціальні дистопії, техносингулярність: Привиди вимирання (Global challenges foundation (GCF) Annual report: gcf & thought leaders sharing what you need to know about global catastrophic risks in 2021). (Crutzen P.J. (2002) *Geology of mankind*).
6. Філософія як «важіль Архимеда»: ре-інжиніринг homo sapiens; інтелект як позавидовий та надіндивідуальний феномен: від концепту до програми, від програматизації до трансформації (Бостром Н. (2020) *Суперінтелект. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин*), (Методичні рекомендації..).
7. Проблема людини після постмодерну: метамодерн та постпостмодерн: наївність, щирість та глибина афекту. Література, архітектура, мистецтво, культура та суспільство після смерті постмодерну (Vermeulen T., van den Akker R. (2010) *Notes on metamodernism*; Dumitrescu A.E. (2016) *What is Metamodernism and Why Bother? Meditations on Metamodernism as a Period Term and as a Mode*; Kirby A. (2006) *The Death of Postmodernism and Beyond*) (Методичні рекомендації..).

Семінарське заняття 16. Антропоцентризм української філософії

1. Антропологічний код української культури (Антропологічний код української культури і цивілізації. Вступ).
2. Філософія любові Г.Сковороди. (5.4. Філософія любові Григорія Сковороди та її вплив на гуманізацію українського Просвітництва)
3. Філософська система Г. Сковороди. Теоретична основа кордоцентризму: вчення про дві натури та три світи. Образно-символічне світорозуміння філософа, «серце» як осередок духовного життя людини (Сковорода Г. «Вхідні двері до християнської доброчесності»). (Крालюк П. *Суспільно-культурний контекст філософії Г. Сковороди*)
4. Григорій Сковорода: Гуманістичний ідеал: досягнення щастя і особистої свободи як сенс життя. Самоствердження особистості у «сродній праці». Самопізнання як головний шлях до «внутрішньої людини» Проблема людського щастя та сенс людського буття («Розмові п'яти подорожніх про істинне щастя в житті», «Наркіс. Пізнай себе», «Алфавіт світу» та «Ікона Алкавіадська»); (Попович М. В. *Філософія свободи. Григорій Сковорода на тлі філософсько-релігійних рухів «раннього Модерну»*).
5. «Філософія серця» Памфілія Юркевича (Юркевич П.Д. *Серце і його значення в духовному житті людини*), (Гоян І.М. та Будз В.П. *Концепт «серця» в поглядах П. Юркевича*).
6. Філософські ідеї Івана Франка («Що таке поступ?»; «Мислі о еволюції в історії людськості»).

Семінарське заняття 17. Практичні виміри людського буття. Суперечлива єдність чоловічого та жіночого буття в культурі. Філософські концепції любові. Гендерна асиметрія культури.

1. Культурно-символічні форми чоловічого та жіночого буття. Метафізика статі (Юліус Евола).
2. Філософське осмислення любові у «Бенкеті» Платона. Андроґінність. Єдність та багатоманіття поглядів на любов (Платон Бенкет; Туренко В.Е. *Комічність та трагічність любові у міфі Аристофана про андрогінів*).
3. Діалектика любові та свободи.
 - Чи є любов мистецтвом? Об'єкти любові; розпад любові в сучасному західному суспільстві: причини та наслідки («Мистецтво любові» Еріх Фромм).

- Дихотомія любові і свободи («Парадокс любові» Паскаль Брюкнер)

4. Ален Бадью «Хвала любові».
5. Любов як діалог між Я і Ти (Ковальчук Ю. Любов як одкровення...).
6. Гендерні дослідження. Стать та гендер: спільне та відмінне. Гендерна асиметрія культури (Кімел Майкл С. Гендероване суспільство).
7. Гендерна система суспільства. Інституційна обумовленість гендерних відносин (Сандра Бем «Лінзи гендера»).
8. Екзистенційний ліберальний фемінізм (Сімона де Бовуар «Друга стаття», Агеева В. Філософія жіночого існування.).
9. Трансформації форм суспільного контролю над сексуальністю (Коваль О.).
10. Сексуальна революція та її соціокультурні наслідки. Перехід від морального принципу до сексуально-економічного (Райх В. Сексуальна революція гл.1-2).

Семінарське заняття 18. Структури світу міста у практиках культури

1. Образ міста в контексті історії, філософії, культури. Цивілізаційна роль міста. Місто як системо утворюючий принцип західної цивілізації. Віхи історичного розвитку міст ((Бродель, Ф. Розділ 8. Міста.; Возняк, Т. Феномен міста. Становлення міст_уніфікація_різноманітність; Бабінець О.).
2. Місто як організована сукупність просторів культури. Горизонталь та вертикаль міста (Карповець, М. Місто як світ людського буття).(Возняк, Т. Феномен міста. Місто машина.)
3. Морфологія міського простору. Семантичні простори міста (Возняк, Т. Феномен міста)
4. Символічний зміст просторів культури. Публічний і приватний простір (Карповець, М. Місто як світ людського буття; Уорнер «Живи та померли»)
5. Поліцентрична структура сучасного мегаполісу Культурна цінність та поліфункціональність суспільного простору міської площі: історико-культурологічний контекст (Маслікова, І. І); (Колінько М. «Пятнадцятихвилинне місто...»...)
6. Тіло натовпу (Карповець, М. Місто як світ людського...)
7. Простори репресії. Дисциплінарні простори (Фуко М. Наглядаючи та карати. Історія безумства в класичну епоху, Foucault. The Birth of the Clinic). (Шліпченко Архітектурні принципи постмодернізму
8. Буття городянина: між своїм та чужим (Карповець, М. Місто як світ людського...).
9. Роман Валер'яна Підмогильного «Місто» у рецепції Юрія Шереха
10. Культурні простори сучасного мегаполісу. Прогноз Ж. Бодріяра щодо майбутнього культури мегаполісів. Соціальна відповідальність міста («Місто та ненависть»). (Крохмаль Н. Соціальна відповідальність міста...)

Семінарське заняття 19. Тенета порядку в історії цивілізації. Політика і влада. Метаморфози влади.

1. Політика і влада. Еволюція форм влади та їх морального виправдання:
 - Арістотель. (2000). Політика. Київ. Книга перша.
 - Вебер, Макс. (1998). Три чисті типи легітимного панування. Покликання до політики.
 - Тоффлер, Елвін. (1990). Метаморфози влади.
2. Тенета порядку в історії цивілізації: основні характеристики владного суспільства, дисциплінарного суспільства, суспільства контролю. (Фуко, Мішель. Воля до істини; Дельоз Ж. Суспільство контролю PostScriptum)
3. Співвідношення влади з насильством і примусом (Амельченко Н. А., Шейко Ю. О. ; Беньямін В. Щодо критики насилля)
4. Мішель Фуко: влада – знання як влада експертів та спеціалістів. Біо-влада – влада, центрована навколо тіла. Біополітика як стратегія влади - тип державної політики, що «враховує процеси життя, контролює й змінює їх (М. Фуко Воля до істини. Право на смерть і влада над життям.);
5. Генеалогія влади М.Фуко (Рюс Ж. Генеалогія влади і дослідження безумства.).
6. Тіло як машина для виробництва. Слухняне тіло як наслідок дисциплінарного впливу. Технології влади у дисциплінарному суспільстві Механізми дисциплінарності: структурування простору, кодування діяльності, організація генезисів, складання сил (Фуко М. Наглядати й карати. Дисципліна. Гл. 1 Слухняні тіла; Шкіль, Л. Л. Дисципліна як тип влади у філософській концепції Мішеля Фуко).

7. Принцип паноптизму. Паноптикон Й. Бентама (М. Фуко «Наглядати і карати» гл.3. Паноптикон., Шліпченко Архитектурні принципи постмодернізму» Паноптикон Бентама.)
8. Дисциплінарність як спосіб упокорення (Сафоник Л. Дисциплінарна монотонність як спосіб упокорення. Насилля як спосіб розпорошення смислів буття)
9. Політика вулиці. Мікросоціологія насильства (Батлер Дж. Згуртовані тіла та політика вулиці; Коллінз, Ренделл. Мікросоціологія насильства).

Семінарське заняття 20. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства.

Роль технологій в розвитку людини і суспільства

1. Технологія як специфічний спосіб взаємодії носіїв розуму з оточуючим середовищем (Лем С. Сума технології).
2. Роль техніки та технології у розвитку людської цивілізації. Льюїс Мамфорд: техніка і розвиток людства. Оцінка технологічного раціоналізму (Чи є науково-технічний прогрес самоціллю для людства?) (Мамфорд Л. Міф машини. Mumford, Lewis The Myth of the Machine. Technics and Human Development).
3. Роль технологій у гармонізації соціального і науково-технічного розвитку. Соціальна взаємодія і відносини індивідів у складі технології (Муратова І.А. Соціальна взаємодія...; Axelrod, Robert Аксельрод Р. Еволюція кооперації.)
4. Ханс Ленк: техногенна цивілізація як тип цивілізаційного розвитку. Система цінностей техногенної цивілізації. Критика науково-технічного прогресу (Hans Lenk. Ленк, Х. Размышления о современной технике.).
5. Джон Нейсбіт: місце технології у житті людини та суспільства (від високої технології до глибокої гуманності). Що ж не так у наших стосунках із технологіями? (Naisbitt, John. High tech, high touch: Technology and Our Search for Meaning)
6. Розвиток людини в інформаційно суспільстві. Роль інформаційно-комунікаційних технологій в бутті людини. Дієвість сучасної техносфери. Віртуалізація та глобалізації культури на основі інформаційно-комунікаційних технологій. Вплив кіберпростору на життя людини (Дайсон Естер. Життя за доби Інтернету; Хейлз К. Як ми стали постлюдством: Віртуальні тіла в кібернетиці, літературі та інформатиці; Тофлер Е. Треня хвиля, Масуда Й., Мкі К.; Кастельс М.; Дзьбань О.П.)
7. Технології, пов'язані з Великими даними (Big data). Вплив технологій з використанням Великих даних на суспільні сфери людського життя: економічну, соціальну, політичну, ідеологічну та духовну (Муратова І.А. Культура в потоці даних. С.269-285. Технологія: універсалізація та уніфікація соціального буття)

Семінарське заняття 21. Стратегії і небезпеки розвитку розумних машин. Етика штучного інтелекту.

1. Філософський аналіз еволюції штучного інтелекту (Добровольська, В. І. Штанько)
2. Сучасний стан розвитку штучного інтелекту та напрямки його використання. (Шаров С. (2023)..
3. Сумісний з людиною. Штучний інтелект і проблема контролю. (Рассел С. (2020); (Chetouani, M., Dignum, V., Lukowicz, P., & Sierra, C. (Eds.). (2023).
4. Ступінь довіри до штучного інтелекту. Соціологічні дослідження (Андрощук Г.О.; Штучний інтелект: Український вимір. Звіт за результатами кількісного соціологічного дослідження; Trust in Artificial Intelligence: A five country study.
5. Етичний аспект застосування штучного інтелекту (Тіньков О.М., Кузьміна С.В.; UNESCO. Доповідь Про етику робототехніки)
6. Що таке суперінтелект? Дослідження суперінтелекту в контексті глобальних катастрофічних ризиків. (Бостром Н. (2020).; Bostrom, Nick. (2012).

Платформа дистанційного навчання:

Для підвищення ефективності комунікації та можливостей дистанційної роботи, кращого засвоєння матеріалу навчальної дисципліни використовується електронна пошта, платформа дистанційного навчання

«Сікорський» на основі системи Google Classroom та платформа для проведення онлайн-зустрічей Google Meets, за допомогою яких:

- спрощується розміщення методичних рекомендацій та обмін навчальним матеріалом;
- здійснюється зворотній зв'язок з аспірантами щодо навчальних завдань та змісту навчальної дисципліни;

- перевіряються і оцінюються виконані завдання;
- ведеться облік виконання аспірантами плану навчальної дисципліни, дотримання графіку подання навчальних завдань та їх оцінювання.

6. Самостійна робота аспіранта

Самостійна робота передбачає підготовку до лекцій та семінарських занять і до участі в обговоренні питань теми, самоконтроль набутих знань, опрацювання джерел з списку літератури, створення презентацій для візуального супроводу доповіді, підготовка й виконання модульної контрольної роботи (МКР), написання реферату, підготовка до складання екзамену тощо.

№ з/п	Самостійна робота	Кількість годин
1	Підготовка до аудиторних занять	74
2	Підготовка до складання модульної контрольної роботи	4
3	Підготовка до екзамену	30
	Всього	108

Політика та контроль

7. Політика освітнього компонента

Система вимог, поставлених перед аспірантом, складається з:

- відвідування лекцій і семінарських занять є доцільним, оскільки викладається теоретичний матеріал, надаються методичні рекомендації та розвиваються навички, необхідні для виконання контрольних завдань. Відсутність і присутність на них не оцінюється в балах;
- оцінювання доповідей і участь в обговоренні питань теми та/або дискусії на семінарських заняттях;
- виконання МКР, реферату згідно з вимогами та критеріями оцінювання. Слід дотримуватися правил відвідування занять.

На заняттях передбачається активність аспірантів, включення в інтерактивні форми та методи навчання.

Вагома частина рейтингу аспіранта формується за рахунок активної участі в роботі на семінарських заняттях. Система оцінювання орієнтована на отримання балів за підготовку до занять, доповідь і активність аспіранта в обговоренні питань теми.

У разі виявлення академічної недоброчесності під час виконання модульної контрольної роботи – результати контрольного заходу не враховуються.

Реферат проходить перевірку на ознаки плагіату.

Пропущені контрольні заходи

Якщо контрольні заходи пропущені з поважних причин (хвороба або вагомі життєві обставини), надається можливість виконати ці контрольні заходи протягом найближчого тижня. Аспіранти, які без поважної причини були відсутні на МКР, надається можливість виконання МКР на не запланованому занятті.

Дистанційне навчання

У разі запровадження дистанційного (змішаного) формату навчання організація освітнього процесу здійснюється відповідно до Положення про дистанційне навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського (<https://osvita.kpi.ua/index.php/node/188>), Регламенту проведення семестрового контролю в дистанційному режимі (<https://osvita.kpi.ua/node/148>).

Організація освітнього процесу здійснюється з використанням технологій дистанційного навчання, зокрема через Платформу дистанційного навчання «Сікорський» (<https://www.sikorsky-distance.org>) та АС «Електронний кампус» (<https://ecampus.kpi.ua>). Здобувачі вищої школи приєднуються до платформи «Сікорський» (Google Classroom) через корпоративну електронну пошту у домені @lil.kpi.ua.

Освітній процес у дистанційному режимі здійснюється відповідно до затвердженого розкладу навчальних занять. У режимі дистанційного навчання заняття відбуваються у вигляді онлайн-конференції на платформі Zoom. Посилання на конференцію надається на початку семестру.

Заняття в режимі дистанційного навчання проводяться через онлайн-конференції на платформі Zoom. Результати оцінювання висвітлюють у АС «Електронний кампус» на особистій сторінці здобувача вищої освіти (<https://ecampus.kpi.ua>).

Правила поведінки на заняттях

Норми етичної поведінки здобувачів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>, а також "Положення про Комісію з етики та академічної доброчесності Вченої ради КПІ ім. Ігоря Сікорського" (<https://osvita.kpi.ua/node/171>).

На території університету здобувачі вищої освіти зобов'язані дотримуватись установлених Правил внутрішнього розпорядку (<https://kpi.ua/admin-rule>). Під час лекційних і практичних занять в аудиторіях, а також у процесі відеоконференцій, мобільні телефони слід використовувати лише в беззвучному режимі та виключно з навчальною метою - для пошуку необхідної інформації в інтернеті.

Правила призначення заохочувальних і штрафних балів

Здобувач вищої школи може отримати заохочувальні (додаткові) бали за написання тез, наукових статей, участь у міжнародних та/чи всеукраїнських заходах, олімпіадах або конкурсах з тематики навчальної дисципліни, а також додаткове проходження онлайн курсів з поглибленим вивченням окремих тем навчальної дисципліни.

Заохочувальні не входять до основної шкали РСО. Максимальна кількість заохочувальних балів – 5 (5% від суми рейтингових балів).

Штрафні бали не передбачаються.

Політика оцінювання контрольних заходів

Оцінювання контрольних заходів здійснюється відповідно до Положення про систему оцінювання результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського (<https://osvita.kpi.ua/node/37>), Положення про поточний, календарний та семестровий контроль результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського (<https://osvita.kpi.ua/node/32>).

Результати оцінювання семестрового контролю висвітлюються у АС «Електронний кампус» на особистій сторінці здобувача вищої школи (<https://ecampus.kpi.ua>).

У випадку незгоди здобувача вищої школи з оцінкою за результатами контрольного заходу, він має право подати апеляцію у день оголошення результатів відповідного контролю на ім'я декана факультету за процедурою визначеною Положенням про апеляції в КПІ ім. Ігоря Сікорського (<https://osvita.kpi.ua/index.php/node/182>).

Політика дедлайнів та перескладань

Невиконання завдань або порушення термінів їх виконання з неповажних причин призводить до втрати можливості отримати відповідні рейтингові бали. У разі пропуску контрольних заходів з поважних причин здобувачу вищої освіти надається право додатково виконати завдання впродовж найближчого тижня.

Порядок ліквідації академічної заборгованості та перескладання семестрового контролю регулюється Положенням про поточний, календарний та семестровий контроль результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського (<https://osvita.kpi.ua/index.php/node/32>). Здобувач вищої освіти, у якого за результатами семестрового контролю виникла академічна заборгованість, також має право її ліквідувати відповідно до Положення про надання додаткових освітніх послуг здобувачам вищої освіти в КПІ ім. Ігоря Сікорського (<https://osvita.kpi.ua/index.php/node/177>).

Визнання результатів навчання, набутих у неформальній / інформальній освіті

Порядок визнання таких результатів регламентується Положенням про визнання результатів навчання, набутих у неформальній / інформальній освіті (<https://osvita.kpi.ua/index.php/node/179>).

Можуть бути зараховані окремі змістовні модулі або теми дисципліни. В такому разі здобувач звільняється від виконання відповідних завдань, отримуючи за них максимальний бал відповідно до рейтингової системи оцінювання.

Позааудиторні заняття та залучення професіоналів-практиків

Під час вивчення навчальної дисципліни можливі позааудиторні заняття, що включають відвідування науково-практичних заходів, лекторів, тренінгів тощо, в межах тематики дисципліни.

Академічна доброчесність

У процесі вивчення навчальної дисципліни необхідним є неухильне дотримання політики академічної доброчесності, визначеної чинним законодавством та внутрішніми документами закладу освіти.

Політику, стандарти та процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПІ ім. Ігоря Сікорського, що оприлюднені на сайті університету: Кодекс честі КПІ ім. Ігоря Сікорського (<https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>), Положення про систему запобігання академічному плагіату (<https://rb.gy/agihij>), нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні дослідження, методичні матеріали, освітні курси (<https://kpi.ua/academic-integrity>).

Недотримання принципів академічної доброчесності, зокрема виявлення плагіату чи дублювання завдань, призводить до виставлення нульового балу за відповідну роботу.

Політика використання штучного інтелекту

Використання штучного інтелекту регулюється «Політикою використання штучного інтелекту в академічній діяльності КПІ ім. Ігоря Сікорського» (<https://osvita.kpi.ua/node/1225>). Всі завдання, виконувані здобувачами під час навчання, повинні бути результатом їх власної оригінальної роботи. Використання штучного інтелекту (ШІ) для автоматичного створення відповідей без подальшого їх аналізу і доопрацювання заборонено. Здобувачам не рекомендується використовувати ШІ як єдине джерело інформації. Важливо перевіряти та аналізувати отримані відомості з інших надійних джерел. Будь-яке застосування інструментів ШІ для виконання завдань повинно бути чітко зазначене і задокументоване.

Використання ШІ повинно відповідати принципам академічної доброчесності.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

PCO за освітнім компонентом має *стартову (має 60 балів)* та *екзаменаційну (має 40 балів)* складові.

Стартова складова: участь у семінарських заняттях (20 занять x 2,5 бали = 50 балів), МКР (5 балів), виконання реферату (5 балів).

Екзаменаційна складова: відповіді на екзамені (билет складається з 4 питань, відповідь на 1 питання має 10 балів).

Семінарські заняття (має 50 балів):

Відповідь на семінарському занятті оцінюється максимально у 2,5 бали (усього за 20 семінарських занять можна отримати 50 балів).

Результати оголошуються кожному аспіранту окремо у присутності або в дистанційній формі (у Кампусі).

Модульна контрольна робота – МКР (має 5 балів):

5 балів – повна правильна відповідь на запитання;

4 бали – відповідь на запитання з незначними помилками/неточностями;

3 бали – неповна відповідь на запитання;

0 балів – відповідь відсутня/неправильна, або менше 60% необхідної інформації.

МКР може бути виконана в тестовій формі.

Реферат:

5 балів – тему реферату розкрито у повному обсязі, матеріал викладено логічно з відповідними висновками, аспірант показує глибокі знання з теми реферату, впевнено і докладно відповідає на поставлені запитання під час захисту;

4 бали – тему реферату розкрито у повному обсязі з незначними помилками або неточностями, але в цілому матеріал викладено логічно з відповідними висновками, під час захисту аспірант показує знання з теми реферату, майже впевнено відповідає на поставлені запитання;

3 бали – тему реферату розкрито у повному обсязі з незначними помилками або неточностями, матеріал викладено здебільшого логічно, з нечітко сформульованими висновками, під час захисту аспірант виявляє невпевненість, показує слабкі знання з теми реферату, не завжди дає вичерпні відповіді на запитання;

0 балів – реферат не виконано взагалі.

Аспірант може обрати тему реферату відповідно до напряму дисертаційного дослідження (попередньо

узгодивши її із викладачем).

Умови допуску до екзамену: семестровий рейтинг – від 36 балів.

Екзамен (max 40 балів)

Екзаменаційний білет складається з 4-х питань, за кожне з яких можна отримати 10 балів:

10 балів – повна правильна відповідь на запитання;

9-8 балів – відповідь на запитання з незначними помилками/неточностями;

7-6 балів – відповідь з помилками/неточностями;

0 балів – відповідь відсутня/неправильна або менше 60% необхідної інформації.

Таблиця відповідності рейтингових балів оцінкам за університетською шкалою:

Кількість балів	Оцінка
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Зарахування сертифікатів проходження дистанційних чи онлайн курсів здійснюється згідно п. 2.2. Положення про визнання в КПІ ім. Ігоря Сікорського результатів навчання, набутих у неформальній/інформальній освіті затверджено наказом від 01.10.2020 р. № 7/177.

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус)

Ухвалено кафедрою філософії (протокол № 23 від 17 червня 2026 р.)

Погоджено Методичною радою університету (протокол № 9 від 26 червня 2026 р.)

Перелік питань для МКР:

1. Історичні форми світогляду. Відмінність філософії від міфології та релігії.
2. Філософія і наука як теоретичні форми духовної діяльності людини.
3. Соціальні функції філософії та науки.
4. Науковий світогляд: особливості та підходи до визначення.
5. Філософська традиція Стародавнього Сходу.
6. Феномен «грецького дива».
7. Становлення наукових програм в давньогрецькій філософії.
8. Піфагореїзм та витоки давньогрецької математики.
9. Сократове незнання та критика софістичного знання.
10. Платон як засновник раціоналістичної наукової програми.
11. Аристотель та його школа.
12. Ф. Бекон – засновник емпіризму.
13. Індуктивний та дедуктивний методи в теорії пізнання Нового часу.
14. Раціоналістична філософія Декарта.
15. Теорія пізнання І. Канта.
16. Філософська система Г. Гегеля.
17. Філософія науки як практична філософія.
18. Норми і принципи наукової етики. Етична культура науковця.
19. Істина як цінність і норма пізнавальної діяльності.
20. Основні філософські підходи до мислення.
21. Наукове мислення та наукове знання.
22. Штучний інтелект як сфера когнітивних досліджень
23. Поняття “інформація” з точки зору природничо-наукового й гуманітарного знання.
24. Проблема людини після постмодерну: метамодерн та постпостмодерн
25. Антропоцентризм української філософії.
26. Практичні виміри людського буття.
27. Образ міста в контексті історії, філософії, культури.
28. Роль технологій в розвитку людини і суспільства.
29. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства.
30. Етичний аспект застосування штучного інтелекту.

Рекомендований список тем рефератів

1. Закономірності розвитку світової філософії і науки в контексті інтелектуального розвитку людства.
2. Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в XIX ст., розбіжності у його розумінні, полеміка навколо його визначення.
3. Диференціація і класифікація наук в розвитку пізнання: причини різноманіття наук та історичні етапи виникнення окремих галузей наук.
4. Інтелектуальна історія. Міждисциплінарний характер інтелектуальної історії.
5. Теоретичне осмислення історії ідей через самосвідомість інтелектуальних спільнот.
6. Становлення перших наукових програм у давньогрецькій філософії.
7. Піфагореїзм та витоки давньогрецької математики.
8. Аристотель та його школа.
9. Раціоналістична філософія Декарта. Метод - інструмент побудови «нового світу».
10. Особливості механістичної методології в гуманітарних та природничих науках.
11. «Знання – сила». Наука - інструмент панування людини над природою.
12. Рушійні сили розвитку науки.
13. Філософський поступ в контексті розвитку науки Історія філософії як інтелектуальна історія. Методи інтелектуальної історії.
14. Постать Сократа. Сократове незнання та критика софістичного знання
15. Рушійні сили розвитку науки. Внутрішні та зовнішні чинники наукового прогресу.
16. Наукові революції в історії пізнання.
17. Сучасна філософська гносеологія.
18. Особливості пізнавальної діяльності в сучасній науці.
19. Особливості нелінійної та постнекласичної науки.
20. Сенсуалістична традиція в теорії пізнання.
21. Емпіризм: класика і сучасність.
22. Раціоналізм у класичній та сучасній теорії пізнання.
23. Когнітивна філософія та наука про пізнавальну діяльність людини.
24. Основні підходи до вивчення когнітивних пізнавальних здатностей.
25. Основні теорії істини та особливості їх застосування в сучасній науці.
26. Розвиток творчого мислення та становлення творчої особистості.
27. Технічне мислення. Науково-технічна творчість.
28. Пізнавальні процеси в науковій та науково-технічній творчості.
29. Колективні суб'єкти: співвідношення індивідуальної та групової когніції.
30. Конструктивність науково-технічної творчості.
31. Соціально-культурний вимір пізнання.
32. Інформаційне суспільство як суспільство знання.
33. Аксіологічний вимір пізнавальних процесів.
34. Прогностичні можливості нелінійного мислення.
35. Дискурсивний характер філософського та наукового пізнання. Трансдисциплінарність наукового дискурсу.
36. Парадигмальний вимір сучасної науки.
37. Виробництво знання та суспільні стратегії розвитку.
38. Розвиток науки та соціальне передбачення.
39. Наукова картина світу.
40. Образ людини в некласичній та постнекласичній філософії.
41. Трансформації форм суспільного контролю над сексуальністю. Сексуальна революція та її соціокультурні наслідки.
42. Феномен влади. Мораль і політика.
43. Образ міста в контексті історії, філософії, культури.
44. Технологія в соціально-історичній настанові.

45. Розвиток людини в умовах віртуалізації та глобалізації культури.
46. Екзистенційні виміри української філософії.
47. Проблема людини в континентальній філософії XXI століття.
48. Людина і комп'ютерний світ. Проблема штучного інтелекту.
49. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства. Ідея суспільного прогресу. Проблема визначення критеріїв суспільного прогресу.
50. Інформаційні технології в урбаністиці. Моделювання сталого розвитку міста. Соціально-економічні наслідки функціонування цифрових технологічних платформ, траєкторія їх розгортання та тенденції впливу на суспільно-історичний розвиток.

Питання для підготовки до екзамену

1. Філософія і наука як теоретичні форми духовної діяльності.
2. Наука як цілісний феномен.
3. Філософські засади формування наукового світогляду у генезисі наук.
4. Передумови виникнення теоретичного знання. Зародження західної філософії і науки, руйнування міфологічного світогляду.
5. Філософський поступ в контексті розвитку науки.
6. Інтегративні процеси в науці та виокремлення наукового світогляду в XIX ст., розбіжності у його розумінні, полеміка навколо його визначення.
7. Диференціація і класифікація наук в розвитку пізнання: причини різноманіття наук та історичні етапи виникнення окремих галузей наук.
8. Розвиток філософського мислення в контексті суміжних інтелектуальних традицій.
9. Платон як засновник раціоналістичної наукової програми. Вчення про ідеї. Теорія пізнання. Платон і Академія.
10. Філософія Аристотеля в культурно-історичному контексті епохи. Наукова програма Аристотеля. Аристотель та його школа.
11. Філософія Аристотеля в культурно-історичному контексті епохи. Наукова програма Аристотеля. Аристотель та його школа.
12. «Знання – сила». Наука - інструмент панування людини над природою.
13. Раціоналістична філософія Декарта. Метод - інструмент побудови «нового світу».
14. Рушійні сили розвитку науки. Внутрішні та зовнішні чинники наукового прогресу.
15. Наукові революції в історії пізнання.
16. Статус і ранг вченого. Основні права і обов'язки наукових працівників. законодавства у галузі відповідальності за професійні рішення в правовому, соціальному та екологічному контексті.
17. Професійна етика і відповідальність вченого.
18. Культура наукової творчості в контексті інноваційної економіки: перехід від Homo economicus та Homo ecologicus до Homo ethicus.
19. Оформлення науки як соціального інституту XVII-XVIII ст. (утворення наукових товариств, академій).
20. Аксиологічні умови формування наукового товариства.
21. Складники пізнавального відношення та його структура.
22. Перехід від класичної гносеології до некласичної епістемології.
23. Основні теорії інформаційного суспільства та рівні обробки інформації.
24. Види інформації та їх характеристики.
25. Основні форми теоретичного знання та їх роль у сучасній науці.
26. Епістемологічна активність вченого у сфері знання.
27. Концептуальні визначення сучасної науки. Охарактеризуйте її особливості.
28. Види мислення та їх характеристика.
29. Особливість технічного й технологічного знання.
30. Інформаційний складник наукового дослідження.
31. Чуттєве пізнання. Роль чуттєвого пізнання у формуванні перцептивного досвіду науковця.
32. Сенсуалістична традиція в теорії пізнання.
33. Проблеми істини в сучасній науці. Основні теорії істини та їх характеристика.
34. Особливості застосування філософських і загальнонаукових методів.
35. Філософія науки: основні етапи розвитку та сучасний стан.
36. Розкрити основні напрями класичної теорії пізнання.
37. Виявити специфіку обробки інформації людиною.
38. Пізнавальні процеси в науковій та науково-технічній творчості.
39. Когнітивна філософія та наука про пізнавальну діяльність людини.
40. Прогностичні можливості нелінійного мислення.
41. Античні вчення про людину: перехід від космоцентризму до антропоцентризму.

42. Антропологічний поворот у філософії давньої Греції: софісти, Сократ.
43. Платон про співвідношення душі і тіла.
44. Гуманістичні ідеї в філософії Відродження. Антропоцентризм. Вчення про людину. Огрунтування цінності індивідуалізму.
45. Дуалізм Рене Декарт: людина як мисляча субстанція.
46. Моністичні ідеї Б.Спінози у вченні про людину. Проблема свободи волі.
47. Французькі матеріалісти про людину як складну машину. Людина-машина в уявленні Ж. Ламетрі. Вади механістичної картини світу.
48. Свобода людини у філософії Ф. Шеллінга, Й. Фіхте.
49. Антропологічний матеріалізм Л. Фейєрбаха.
50. Антропологічний вимір епохи просвітництва в Україні. Філософські пошуки Григорія Сковороди.
51. Апологія надлюдини у філософії Ф. Ніцше. Воля до влади» як основа моралі. Критика Ніцше дискурсу знецінення життя.
52. Основні ідеї екзистенціалізму: людина в загальній структурі буття. Сенси існування. Філософія абсурду.
53. Ж.П. Сартр: дослідження проблеми свободи та морального вибору(*«Екзистенціалізм це гуманізм»*).
54. Розуміння людини у класичному психоаналізі З. Фрейда. Структура психіки за Фрейдом.
55. Образ людини в філософії постмодернізму. Тілоцентризм. Тілесність як місце життєвих смислів.
56. Антропоцен: ідея, імплікації та виклики. Людина як геологічний фактор планетарного масштабу. Біо-гео-етика відповідальності перед не-людськими (non-human) видами та людьми майбутнього.
57. Культурно-символічні форми чоловічого та жіночого буття. Фемінність, маскуліність, андрогінність.
58. Сучасний філософський дискурс щодо сексуальності.
59. Сексуальність як «тисячолітній диспозитив підкорення», дієвий інструмент контролю і влади
60. Гендерні дослідження. Інституційна обумовленість гендерних відносин. Історичні трансформації гендерних систем суспільства.
61. Феномен міста. Образ міста в контексті історії, філософії, культури.
62. Культурна цінність та поліфункціональність суспільного простору міської площі: історико-культурологічний контекст. (Маслікова, І. І)
63. Культурні простори сучасного мегаполісу Прогноз Ж. Бодріяра щодо майбутнього культури мегаполісів (*«Місто та ненависть»*).
64. Буття городянина: між своїм та чужим. Простори репресії.
65. М. Фуко: тенета порядку в історії західної цивілізації. Основні характеристики владного суспільства, дисциплінарного суспільства, суспільства контролю.
66. Осмислення ролі технологій в розвитку суспільства в теоріях постіндустріального, посткапіталістичного, технотронного, інформаційного суспільства.
67. Науково-технічно-технологічний прогрес і розвиток людства. Ідея суспільного прогресу. Проблема визначення критеріїв суспільного прогресу.
68. Технологія в соціально-історичній наступності. Глобальний характер технологічної революції.
69. Розвиток інтелектуальних технологій. Подвійний характер впливу кіберпростору на життя людини.
70. Людина і комп'ютерний світ. Проблема штучного інтелекту.